

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Олексюк Ольги Миколаївни
на дисертацію Сє Ліфен
«Методика розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного
мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дисертації

Докорінні зміни в соціокультурному просторі, сучасна освітня парадигма зумовлюють модернізацію вимог до підготовки конкурентоздатних фахівців у системі вищої мистецько-педагогічної освіти, що вимагає неухильного зростання значення вольових якостей фахівців соціономічних, зокрема, музично-педагогічних професій, діяльність яких спрямовуються на духовний і культурний розвиток учнів засобами музичного мистецтва. У такому контексті тема представленої дисертації не викликає сумніву, адже, вагомість актуальності проблеми розвитку волі пояснюється тим, що вона уможливорює мобілізацію внутрішніх ресурсів особистості, самостимуляцію щодо досягнення професійної успішності, конкурентоспроможності майбутніх учителів музичного мистецтва. Вольові якості, серед яких рішучість, енергійність, впевненість, здатність до саморегуляції забезпечують майбутнім фахівцям прояву цілеспрямованості на шляху творчо-професійного зростання і самореалізації, що доводить значущість обраної теми дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження підсилюється через усвідомлення значущості диригентсько-хорової діяльності вчителів музичного мистецтва у закладах загальної середньої освіти. У діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва виконавська воля є механізмом максимального розкриття й реалізації потенційних професійних можливостей щодо долавання перешкод і досягнення мети мистецько-освітнього процесу – розвитку музичної культури учнів через їх залучення до різних видів музикування, зокрема, до хорового співу. Керування хором, таким інтонаційно рухливим, «живим музичним інструментом» вимагає від учителя музичного мистецтва-хормейстера прояву значних вольових зусиль щодо позитивного духовно-консолідуючого, емоційно-енергетичного впливу, мобілізації учасників хорового колективу, їх залучення до хорової співтворчості.

Відтак, хормейстерська діяльність як провідна й значуща в багатоаспектній структурі діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, як слушно зауважує дисертантка, є найбільш складною, інтегрованою, емоційно насиченою, енергетично напруженою у художньо-педагогічному полікомунікативному середовищі, та має потужній виховний,

культуротворчий потенціал, що зумовлює значущість розвитку виконавської волі як інтегральної особистісно-професійної властивості.

З огляду на означене, дисертаційне дослідження Се Ліфен можна вважати вельми актуальним у контексті пошуку інноваційних шляхів удосконалення системи фахової та, зокрема, диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Актуальність і необхідність дослідження зазначених у роботі проблем поглиблюється, як справедливо стверджує дисертантка, низкою суперечностей, які простежуються у сучасному соціокультурному просторі, зокрема у організації мистецько-освітнього процесу в закладах вищої (педагогічної) освіти і, які, без сумніву потребують розв'язання.

Слід зазначити, що дисертаційне дослідження Се Ліфен виконувалося у відповідності з тематичним планом науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. ФД. Ушинського» та становить частину наукової теми «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми» (державний реєстраційний номер: 0120U002017).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (протокол №12 від 27 червня 2018 р.).

*Ступінь обґрунтованості наукових понять,
висновків і рекомендацій*

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових понять, висновків і рекомендацій, отриманих результатів дослідження Се Ліфен забезпечений фундаментальним вивченням провідних концептуальних положень, аналізом науково-методичних джерел, теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних дослідницьких позицій на основі узагальнення, творчого переосмислення здобутих наукових даних. У цьому плані представлена дисертація є логічним продовженням та доповненням пошуків, які велися й ведуться в обраному напрямі.

Науковий апарат дисертаційного дослідження, зокрема, його мета, завдання, наукова новизна сформульовано кваліфіковано і коректно. Структура і логіка розгортання дослідницького пошуку логічно обґрунтована і викладено переконливо: від виявлення науково-теоретичних дослідження, визначення сутності ключових понять і методичних засад – до апробації авторської методики розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування адекватного завданням наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання: теоретичних, емпіричних, статистичних. Зазначимо, що у дисертаційному дослідженні Се Ліфен методи не лише констатуються на початку роботи, а чітко простежуються у перебігу всього дисертаційного дослідження.

Дослідження ґрунтується на багатій джерельній базі, що справляє позитивне враження. Авторкою проаналізовано понад 330 наукових джерел, у яких досліджувана проблема характеризується під кутом зору різних наукових галузей, у міждисциплінарному дискурсі. Це зумовлює системне висвітлення задекларованої теми. Використання у процесі дослідження праць українських та зарубіжних авторів, зокрема китайських, свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми і належний рівень наукової підготовки здобувачки.

У дисертації, зміст якої складається з трьох розділів, простежується збалансоване викладення теоретичної та прикладної складових, що підпорядковується реалізації основних завдань дослідження.

Слушною видається побудова структури і викладення змісту першого розділу дисертації – *«Теоретичні засади дослідження проблеми розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки»*, де: досконало і ґрунтовно розкрито філософський, психологічний і мистецько-педагогічний аспекти досліджуваного феномену; розглянуто специфіку диригентсько-хорової діяльності учителів музичного мистецтва; повно і докладно визначено змістове наповнення ключового поняття «виконавська воля майбутніх учителів музичного мистецтва», його структурні компоненти в контексті диригентсько-хорової діяльності.

Результатом наукового пошуку Се Ліфен, розкритого у першому розділі, стало авторське визначення поняття «виконавська воля майбутніх учителів музичного мистецтва», що охоплює: свідоме саморегулювання і самообілізацію інтелектуально-творчої і психоемоційної активності, забезпечення ефективності художнього розвитку колективу й особистісно-фахового зростання вчителя-хормейстера. Заслужує схвальної оцінки визначення дисертанткою сутності ключового поняття, яке є індивідуальною базовою особистісно-професійною властивістю, що забезпечує цілеспрямований регуляційно-спонукальний вплив щодо мобілізації особистісних, художньо-виконавських ресурсів учасників хорового колективу в процесі емоційно-духовної консолідації задля досягнення максимально бажаного результату інтонаційно-виконавського емоційно-образного втілення змісту хорового твору в умовах художньо-педагогічної полікомунікації.

Компонентну структуру виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва авторка визначає на основі методу теоретичного моделювання. Слушною є думка дисертантки щодо висвітлення у складових досліджуваного феномену єдності психологічних аспектів волі та їх екстраполяція у площину багатовекторної і багатоаспектної диригентсько-хорової діяльності вчителів музичного мистецтва, що враховує особливості хорового інтонування, артистично-емоційного, енергійного впливу диригента на хоровий колектив в процесі художньо-виконавського втілення хорового твору, розосередження-синтезування рефлексивних процесів в умовах

художньо-педагогічної полікомунікації. Означене сприяло вдалому виявленню змісту компонентів виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва, як-от: мотиваційно-інтенційного, інтонаційно-проектувального, комунікативно-енергетичного та рефлексивно-регулятивного.

Другий розділ дисертаційного дослідження – «*Методичні засади розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки*» – присвячено обґрунтуванню наукових методологічних підходів, педагогічних принципів та педагогічних умов розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва.

Методологічну платформу дослідження обраної проблеми склали наукові підходи: *ноологічний, художньо-ідентифікаційний, полікомунікативний та емерджентний*. Саме вони надали змогу всебічно розглянути специфіку не тільки розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва, а і її прояву в процесі диригентсько-хорової підготовки. Ми погоджуємося з думкою здобувачки, що ноологічна, духовна основа розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва є мотиваційним каталізатором прояву і розвитку творчо-вольової активності особистості в процесі диригентсько-хорової підготовки, що робить ноологічний підхід основою методологічної концепції дисертації (стор. 105 дисертації). Високої оцінки заслуговує звернення Се Ліфен до полікомунікативного підходу в контексті висвітлення методологічної стратегії розвитку виконавської волі. Його обґрунтування і методична реалізація відповідає природі хорового мистецтва і диригентсько-хорової діяльності вчителів музичного мистецтва.

Є всі підстави стверджувати, що нагальна потреба в осмисленні та цілеспрямованому розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва має забезпечуватися відповідними педагогічними умовами. Визначені Се Ліфен педагогічні умови розвитку виконавської волі в процесі диригентсько-хорової підготовки ґрунтуються на вагомій теоретичній базі, відповідають модернізаційним процесам у системі вищої мистецько-педагогічної освіти, та індивідуальним траєкторіям розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва-хормейстерів, а також спрямовані на підвищення успішності підготовки майбутніх фахівців мистецько-педагогічного профілю. Крім того, означені педагогічні умови враховують обґрунтовані наукові підходи, педагогічні принципи, та містять конструктивні ідеї, які є орієнтиром для подальшого протікання дослідницьких і формувальних практичних дій.

Не викликає сумніву дієвість розроблених педагогічних умов у контексті розвитку виконавської волі учителя-хормейстера: стимулювання прагнення здобувачів до отримання задоволення від професійно-особистісного успіху в умовах творчого змагання; ініціація самонаказів щодо подолання невідповідності еталонного та реального хорового звучання задля досягнення найкращого художньо-інтонаційного результату; упровадження

прийомів театральної педагогіки як творчого ресурсу досягнення максимального емоційно-експресивного впливу на співаків у процесі інтонаційно-звукового втілення художньо-виконавської концепції хорового твору; ініціація суб'єктної активності здобувачів щодо здійснення симультанного рефлексивного моніторингу диригентсько-хорової діяльності через аналіз і оперативне коригування виконавських зусиль з метою досягнення бажаного звучання.

Заслужують на увагу положення про важливість упровадження в диригентсько-хорову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва технологій та методів театральної педагогіки як ресурсу розвитку артистично-експресивної складової виконавської майстерності майбутніх фахівців-хормейстерів. Підкреслимо також слушну думку дисертантки щодо специфіки суб'єктної активності і рефлексивного моніторингу у вимірі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що ґрунтується на визначенні симультанного мислення і симультанної уваги здобувачів, що заслуговує схвальної оцінки. Наш власний педагогічний досвід дозволяє підтвердити це положення з точки зору музичного виконавства як процесу, який передбачає розосередження і синтезування багатовекторних рефлексивних дій.

Для реалізації педагогічних умов пропонується низка інноваційних творчо-практичних, рефлексивно-аналітичних методів і технологій, побудованих на основі врахування особистісно-професійної специфіки досліджуваного феномену та динамічного зв'язку всіх його складових.

На особливу увагу заслуговує змістова інформативність третього розділу дисертації *«Експериментальна перевірка методики розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки»*, де викладено зміст і результати педагогічного експерименту щодо розвитку означеного феномену в процесі диригентсько-хорової підготовки. Системна цінність цього розділу підтверджується застосуванням особистісно-аксіологічного, інтонаційно-моделювального, інтерактивно-експресивного та корекційно-когерентного критеріїв оцінювання досліджуваного феномену. Не викликають сумніву показники означених критеріїв, які в сукупності забезпечують всебічне висвітлення рівнів розвиненості виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки. Визначені критерії, показники та рівні розвиненості означеного феномену надали змогу Се Ліфен ретельно перевірити ефективність розробленої методики його формування у процесі педагогічного експерименту на основі психологічних, педагогічних і практично-творчих діагностичних методів.

Найбільш оригінальним і практично цінним матеріалом дисертації є опис формувального експерименту щодо розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. Упродовж формувального експерименту відбувалась перевірка дієвості запропонованої авторкою методики. Се Ліфен згрупувала розроблені

методи згідно зі своїм уявленням про структуру і стратегічні функції методики розвитку досліджуваного феномену, які реалізуються у виокремленні трьох етапів: консолідаційно-імпульсного, продуктивно-модернізаційного та творчо-верифікаційного, кожен з яких має теоретичне обґрунтування щодо мети й завдань. Усі етапи методики спрямовувалися на набуття здобувачами практичних умінь і особистісно-фахових якостей, які відповідають конструкту виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва саме в контексті диригентсько-хорової підготовки.

Ефективність запропонованої авторської методики забезпечувалася комплексом інноваційних методів і прийомів, серед яких особливе зацікавлення викликали: Створення художньо-інтонаційних фреймів і Слуховий аналіз, які спрямовані на розвиток виконавської волі в процесі цілеспрямованого формування інтонаційно-слухових еталонних зразків хорового звучання як основи професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва-хормейстерів; Практика симультанної уважності та Метод інтонаційного моделювання як ефективні технологія хормейстерської роботи, особливо, з урахуванням специфіки інтонаційно-слухової рефлексії у діяльності вчителя-хормейстера, а також Метод творчого виклику і Вокально-хоровий проект. При цьому варто зазначити, що дисертантка приділила значну увагу опису перебігу впровадження методів і музичного репертуару, який використовувався на практиці.

Коректне і раціональне використання методу математичної статистики (Метод Кутового перетворення Фішера) надійно підтвердило ефективність авторської методики розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційне дослідження Се Ліфен написано грамотно й оформлено згідно з вимогами. Стиль викладу матеріалів досліджень, наукових положень і висновків доступний для їх сприйняття. Робота Се Ліфен має вагомий теоретичний і практичний значення. Публікації повністю відображають зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження висвітлено у 7 науково-методичних публікаціях автора (1 апробаційного характеру – у співавторстві), з них: 3 – у фахових наукових виданнях України, 1 – в зарубіжному науковому виданні, 3 – апробаційного характеру.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію Се Ліфен, необхідно висловити деякі дискусійні зауваження та побажання, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. На нашу думку формулювання суперечностей та пошук шляхів їх розв'язання мають відповідати науковій спеціальності дисертаційної роботи. Зазвичай, перша суперечність має загальний характер та охоплює всю наукову проблему, а інші – є частковими і стосуються шляхів розв'язання загальної суперечності. Контент-аналіз понятійного оформлення

суперечностей, сформульованих Се Ліфен, свідчить про факт задекларованої необхідності розв'язання проблеми мистецької педагогіки та диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в університеті (виняток становить третя суперечність).

2. Поза увагою дисертанта залишився важливий напрям зарубіжної психології – гуманістична психологія ХХ століття («третя сила психології»): Карл Роджерс (емпатичне розуміння), Філіп Лерш (самотранценденція, що проявляється в натхненні митця), Віктор Франкл («вершинні переживання»), Абрагам Маслоу (інтуїтивне мислення). Крім цього, цінність дисертаційного дослідження, на нашу думку, зросла б, якби дисертант використав ідеї Р. Штрауса, М. Бердяєва, Г. Єржемського, К. Мартінсена («звукотворча воля») тощо.

3. Дослідження проблеми розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки ґрунтуються на теоретико-методологічних засадах ноологічного, художньо-ідентифікаційного, полікомунікативного та емерджентного підходів. На нашу думку, дисертаційне дослідження лише виграло б, якби дисертант спирався в процесі дослідження на засади експресивно-інформаційного (Г. Єржемський) та аксіологічного підходів. Адже хоровий колектив виникає в результаті єдиної системи ціннісних орієнтацій, сформованих в процесі спільної діяльності його учасників.

4. У другому розділі дисертації висвітлено художньо-педагогічні принципи розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки, серед яких принцип індивідуального освітнього комплаєнсу. На нашу думку, цей принцип бажано було б розкрити більш докладно в контексті специфіки диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме: в аспектах розвитку індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів, і у вимірі індивідуального виконавського стилю майбутніх фахівців.

5. Однією з ґрунтовних якостей, які відповідають конструкту «виконавська воля майбутніх учителів музичного мистецтва» є здатність до здійснення впливу – регуляційно-спонукального, диригентського, педагогічного. Вважаємо, що теоретична обґрунтованість дослідження стала б більш повною, якщо б було надано психолого-педагогічне визначення даної дефініції в контексті сугестії.

Втім, всі висловлені зауваження/міркування мають рекомендаційний характер і є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертантки.

Загальний висновок

Дисертаційне робота Се Ліфен «Методика розвитку виконавської волі майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням актуальної проблеми, що має вагоме теоретичне і практичне значення.

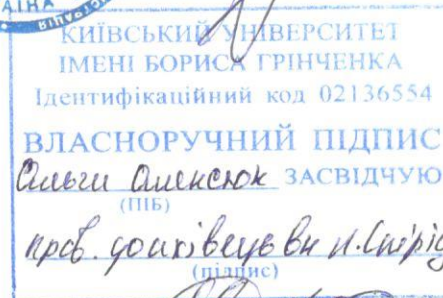
Розроблені в ній теоретичні положення та отримані результати є внеском у розвиток теорії та методики мистецької освіти. За своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблем, практичним значенням відповідає чинним вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019 р.) та Порядку проведення експерименту з присудження наукового ступеня доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її автор Се Ліфен заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та
методики музичного мистецтва
Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК

(Handwritten signature)